

KANAALZONE NOORDOOST

Cultuurhistorische Analyse

Dit onderzoek is een samenvatting en analyse van de cultuurhistorie in het plangebied Kanaalzone Noordoost. De basis kennis en waardering is beschreven in de *Kanaalzone Cultuurhistorische Analyse* uit 2004 en *Zevenhuizen Cultuurhistorische Analyse*. Dit document maakt een verdiepingsslag. De cultuurhistorie wordt kort omschreven en bij de cultuurhistorische waarderingen zijn kansen per plek genoemd. Deze kansen hebben te maken met het versterken van de leesbaarheid van cultuurhistorische waardering en hoe deze een meerwaarde kunnen leveren aan de kwaliteit van een te herontwikkelen gebied.

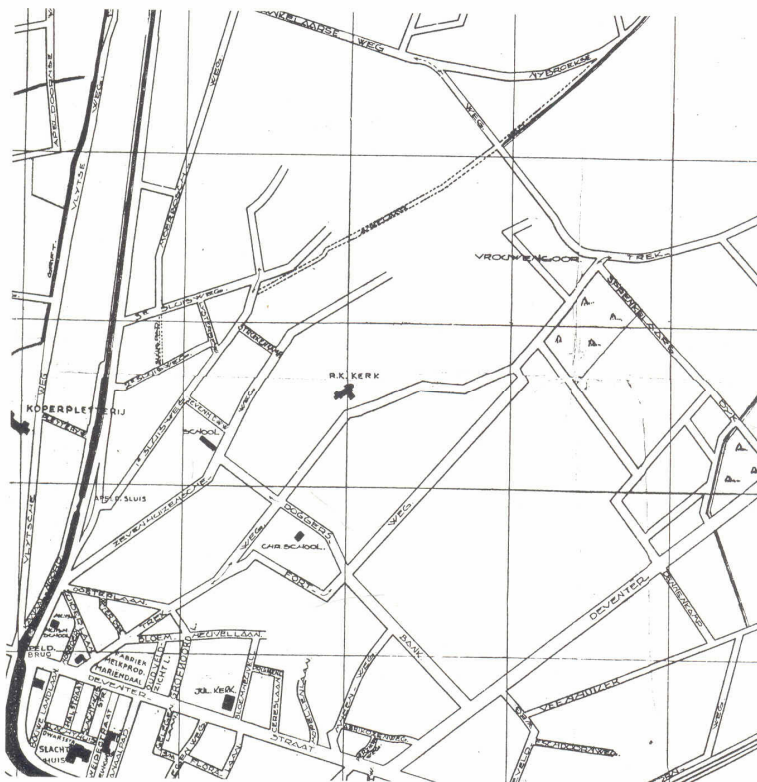
Gemeente Apeldoorn
Auteur: Dianna Beaufort
Archeologie: Maarten Wispelwey
Maart 2007

INHOUD

1. Het plangebied
2. Historie van het Apeldoorns Kanaal
3. Archeologie
4. De Ruimtelijke Dragere
 - 4.1 Kanaal: sluis, Kanaal Noord, oevers
 - 4.2 Dorpslinten: Zevenhuizensestraat, Oosterlaan, Noorderlaan
 - 4.3 Sleutelbloemstraat
 - 4.4 Deventerstraat
 - 4.5 Openbare ruimtes: vijvers, sluiscomplex, havenkom
5. Bebouwing
 - 5.1 Sluiscomplex
 - 5.2 Bedrijven
 - 5.3 Zevenhuizenseweg – Oosterlaan
 - 5.4 Deventerstraat
6. Algemene Aanbevelingen

historische kaart, 1850

vooorlogs Zevenhuizen

1. HET PLANGEBIED

Het plangebied bevindt zich tussen het kanaal (westkant van plangebied), de Ring / Laan van Zevenhuizen (noordkant), de woonwijken Zevenhuizen en Sluisoord (oostkant) en de Deventerstraat (zuidkant).

Het gebied wordt gekarakteriseerd door voornamelijk grootschalige ontwikkelingen, die een gevolg zijn van de naoorlogse industrialisatiepolitiek, waarbij uitbreiding van de stad op de oostoever plaats vond. Bebouwing van de westoever, de stadszijde, kwam eerder op gang aan het einde van de 19de eeuw. Verstedelijking van de oostoever begon aan het begin van de 20ste eeuw, nabij de haven (Deventerstraat) en in de laatste fase rondom de Sleutelbloemstraat met bedrijven gericht op deze straat.

Het plangebied kent een bufferzone van overstortvijvers en groen (oostkant) die de naoorlogse woonwijken als het ware afschermt. In het zuidelijk deel komt vooroorlogse lintbebouwing voor met open, landelijk groen aan de achterkant.

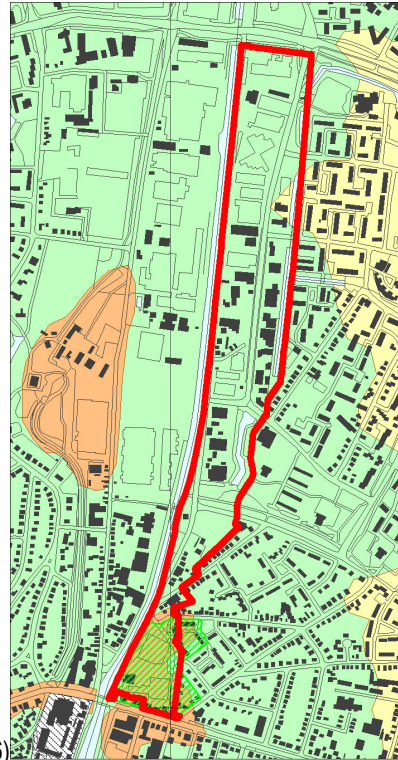
2. KORTE HISTORIE VAN HET KANAAL

Met politieke en financiële steun van Willem I werd het graven van een kanaal tussen Hattem en Apeldoorn mogelijk in 1824. Het eerste deel van het Apeldoorns Kanaal werd gerealiseerd tussen 1824 en 1829. Het eindpunt, de havenkom van Apeldoorn, was bij de Deventerstraat.

Het kanaal betekende een economische groei voor Apeldoorn maar al snel werd duidelijk dat een verlenging tot aan de IJssel genoodzaakt was om de ware potentie van de vaarroute en de dorpen daaraan gesitueerd tot bloei te brengen. Tussen 1858 en 1884 werd het Apeldoorns Kanaal dan ook doorgetrokken naar Dieren. Na de voltooiing van Kanaal Zuid werd een aanvang gemaakt met de verbreding en verdieping van het oudere noordelijke tracé. De graafwerkzaamheden en de bouw van vervangende bruggen, sluizen en dienstwoningen en het begrinden van de parallelwegen werden afgerond in 1881.

Het laatste kwart van de 19de eeuw kwam verstedelijking op gang in het Apeldoornse gedeelte. Eerst aan de westelijke oevers van het kanaal en later ook aan de oostelijke oevers in het plangebied. In de naoorlogse periode werd door het stadsbestuur het kanaal aangewezen voor grootschalige ontwikkelingen. De sluiting van het kanaal voor de scheepvaart gebeurde in 1973.

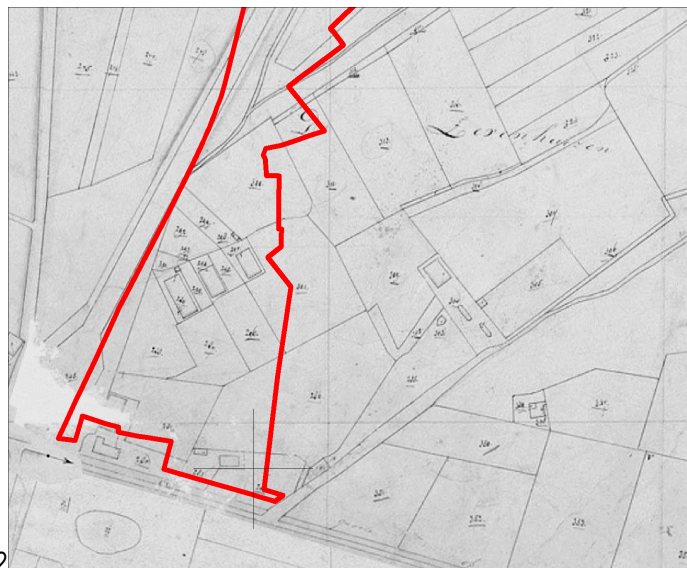
Sinds die tijd werd het kanaal ervaren als een hinderlijke barriere tussen stadscentrum en nieuwe woonwijken. De omslag in de waardering van deze groen-blauwe ader kwam in de jaren '90, met een Beeldvisie voor het centrum-deel van het kanaal in 1993. De herontwikkelingsopgave voor dit plangebied is een vervolg op dat opwaarderingstraject.

Archeologische beleidskaart (2006)

Kart van Leenen (1748) met daarop het buurtschap Zevenhuizen en de enk

Kadastrale minuutplan 1832

3. ARCHEOLOGIE

De locatie van het plangebied bevindt zich onder aan de stuwwal en is zodoende van oudsher een natte zone geweest. De keuze voor de aanleg van het Kanaal op deze locatie is dan ook niet verwonderlijk te noemen. De archeologische beleidskaart van de gemeente Apeldoorn (2006) laat voor het overgrote deel een lage trefkans zien waar het gaat om te verwachten archeologische sporen.

Het noordelijke deel van het plangebied wordt in 1832 (de eerste kadastrale metingen) omschreven als het "Kopermolensche veld" en in dit veld is wat kleinschalige infrastructuur waar te nemen. Verder is als aandachtspunt te noemen de locatie van de oude sluis, zeker als men bedenkt dat hier rond 1841 een dekenmolen was gevestigd die dankbaar gebruik maakte van het verval van water dat bij de sluis aanwezig was.

Het zuidelijkste puntje van het plangebied wordt aangeduid met een hoge trefkans op archeologische sporen. Deze verwachting komt voort uit het feit dat zich hier van de Late Middeleeuwen een buurtschap heeft ontwikkeld dat later is uitgegroeid tot Zevenhuizen. Drie van de huizen in Zevenhuizen bevinden zich binnen dit deel van het plangebied.

Kansen

De cultuurhistorische beleidsnota I-cultuur (2006) noemt *Informeren* als één van haar kerntaken. Als programma is het project *Interesse voor je eigen buurt* opgenomen. Het vertellen van het verhaal over verdwenen en nog bestaande relictten is een verbeeldingsopgave die meegenomen dient te worden in ruimtelijke projecten. Voor het verhaal van Apeldoorn is een beeldmerk ontwikkeld waarin de tekst *het is hier waar verleden en heden elkaar raken* centraal staat. Binnen het plangebied lenen zich een aantal relictten voor een vorm van verbeelding, te weten: het voormalige sluisje met aangrenzende dekenfabriek en de ligging van het oude tracé alsmede de haven.

Het ligt voor de hand dat van de oorspronkelijke bebouwing in Zevenhuizen zich nog resten in de bodem bevinden. Dat is tevens de reden waarom op de Archeologische Monumentenkaart (Rijksdienst en Provincie) dit gebied is aangemerkt als monument van archeologische betekenis. Archeologisch onderzoek in dit gebied is bij ontwikkelingen waarbij de bodem geroerd wordt dan ook vanzelfsprekend. Ook is een verwijzing naar of verbeelding van het buurtschap Zevenhuizen op zijn plaats.

De Apeldoornse sluis

Oostoever nabij de Ring

Ansichtkaart met zicht op oostoever

4. DE RUIMTELIJKE DRAGERS

4.1 Kanaal

Het kanaal is de primaire ruimtelijke drager van het gebied. Een groot deel van de bebouwing verhult dit, doordat de naoorlogse ontwikkelingen met de ruggen naar het kanaal toe zijn gekeerd. In de zuidelijke helft is dit niet het geval. Vanaf de Deventerstraat tot aan ongeveer de 2^e Sluisweg is het merendeel van de bebouwing gericht op het kanaal.

Geomorfologisch ligt het kanaal op de overgang van de Veluwezoom (hooggelegen bossen, heide en zandgronden) en het stroomgebied van de IJssel (natte en laag gelegen broeklanden). Kanaal Noord is een rechtlijnige landschappelijke structuur tot aan het stedelijk gebied waar het een bocht maakt.

Om de hoogteverschillen langs het gehele kanaal te overbruggen waren sluisen nodig. In 1878-1881 werden seriematige (nieuwe) sluiscomplexen met dienstwoningen gerealiseerd. De **Apeldoornse sluis** (bij Kanaal Noord 172-174) valt binnen dit plangebied. Deze sluis verving destijds een oude houten sluis gelegen iets ten noorden van de huidige sluis. Ergens tussen de 2^e Sluisweg (voorheen 3^e Sluisweg) en de Zonnedaauw (voorheen 2^e Sluisweg) bevond zich deze sluis. Archeologisch onderzoek kan dit uitwijzen. De oude loop van het kanaal, toen het kanaal doodliep bij de Deventerstraat (ofwel, feitelijk, waar het kanaal begon, gevoed door de sprengen), is kadastraal zichtbaar als de huidige rijweg Kanaal Noord tussen de Zevenhuizenseweg en Zonnedaauw.

Met uitzondering van deze ruime bocht om de sluis, loopt de weg **Kanaal Noord** evenwijdig aan het kanaal. In zijn huidige vorm is het niet meer dan een verkeerdoorstroomgebied.

Als verlengstuk van het buitengebied, presenteren de **oevers** zich als lage dijken of wallen in hun omgeving. De lichte verhoging is voelbaar op bijvoorbeeld de plek van het huidige Formido-terrein (Sleutelbloemstraat 71). Halverwege tussen het traject Ring – Zonnedaauw komt het dijklichaam op niveau met het maaiveld. De oevers hebben een beschoeiing en groen in de vorm van gras, riet en haagbeuk. Naast de weg is sporadisch grind aanwezig, een typisch half-verharding in Apeldoorn.

De weg- en waterbouwkundige werken zijn van uitzonderlijk belang voor de herkenbaarheid van het Apeldoorns Kanaal.

Kansen

Het lichte hoogteverschil tussen oever en omgeving is een ruimtelijke kwaliteit, die in het plan openbare ruimte kan worden benut om de identiteit van het kanaal te versterken. Laat het hoogteverschil waarneembaar en toegankelijk zijn; vermijd bijvoorbeeld het aanbrengen van een gelijk maaiveld tussen oever en (mogelijke) bebouwing.

Het hoogteverschil geeft de oever een eigen ruimtelijke structuur, die afwijkt van openbare ruimte daaromheen (zoals de voorgenomen radiaal). Dit kan in het ontwerp worden benut om de herkenbaarheid van het kanaal als centrale, hoogkwalitatieve drager door het gebied te ondersteunen. De radiaal zal zich binnen de invloedzone van de kanaalzone bevinden, maar als nieuwe laag heeft het een eigen structuur. Het verdient daarom de voorkeur een bepaalde afstand te houden van het kanaal en haar oevers.

Bij de kruising Ring – kanaal kan de herkenbaarheid van het prominente karakter van het kanaal versterkt worden. Nu is het niet waarneembaar op de Ringweg dat men het kanaal oversteekt.

Luchtfoto van culminatiepunt dorpslinten

Panden aan de Zevenhuizenseweg, hoek Oosterlaan

Schetsontwerp Zevenhuizen, 1963
Een industriële zone naast stempelverkeveling
en lintbebouwing

4.2 Dorpslinten

De historische dorpslinten Zevenhuizenseweg, Oosterlaan en Noorderlaan komen samen uit op het kanaal. Vóór het kanaal gegraven werd in de 19de eeuw was de Zevenhuizenseweg de route van buurtschap Zevenhuizen naar het dorp Apeldoorn. Hieraan ontstond lintbebouwing dat in de huidige vorm voornamelijk afkomstig is uit de laat 19de tot vroeg 20ste eeuw. Het doorsnijden van een bestaande route is bij het graven van het kanaal op meerdere plekken gebeurd. Dat de weg feitelijk doorliep richting het dorp is nog altijd waarneembaar in het verkavelingspatroon aan beide zijden van het kanaal. Nergens anders is dit zo helder afleesbaar als hier.

Van belang is ook het dakenlandschap van de lint vanaf de achterkant. Een deel van de charme en waarde van Apeldoorn is dat het stedelijk is, maar dat daarbinnen ook landelijke plekken te vinden zijn. De aanwezigheid van open plekken met paarden en schapen verdwijnt langzaamhand uit beeld. De dorpslinten zijn van uitzonderlijk belang voor de herkenbaarheid van Zevenhuizen.

Kansen

De historische ondergrond (de tracés) is een uitgelezen mogelijkheid de identiteit van het gebied als inspiratie te gebruiken.

Het culminatiepunt van het stratenpatroon (waaierspatroon) van de oude buurtschap bevindt zich binnen het plangebied. Het verdient aanbeveling om dat punt definitie te geven, op een manier dat aansluit op de omgeving. Het aanpakken van dit plangebied biedt kansen om deze kop te versterken. Buurtschap Zevenhuizen verdient helderheid en een soepele overgang naar nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen; dwz bij de achterkant van het gebied (zoals het weiland) en de voorgevels (zoals de woonwerk panden aan de Zevenhuizenseweg).

Houd rekening met de zichtlijn vanaf de Zevenhuizenseweg tot aan de overzijde van het kanaal (tussen Kanaal Noord en de Vlijtseweg). Deze kan een extra dimensie opleveren in het gebied. De zichtlijn maakt de gelaagdheid van de leefomgeving leesbaar.

4.3 Sleutelbloemstraat

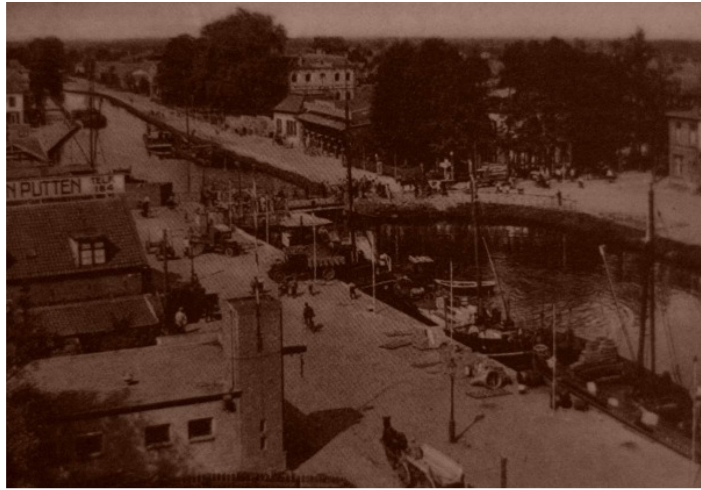
De Sleutelbloemstraat is de ontsluitingsweg voor de bedrijven ten noorden van de Zonedauw. Door de aanleg van deze infrastructuur in dit plangebied is een relatie tussen bebouwing en kanaal losgelaten. In de vooroorlogse periode liep hier wel altijd een weg: feitelijk verving de Sleutelbloemstraat de Moerboscheweg.

De recht getrokken, geformaliseerde lijn van de Sleutelbloemstraat heeft een sterk geprofileerde inrichting (weg, fietspad, bomen, trottoir) gekregen, waardoor het een zelfstandige status in zijn omgeving opeist.

Op schetsontwerpen uit de jaren '60 is te zien dat men het dempen van het kanaal een reële optie vond. De ruimte die het kanaal bood zou onderdeel worden van een ringweg om Zevenhuizen en Welgelegen heen. In deze modernistische ontwerpen werden enclaves van lintbebouwing gehandhaafd.

Kansen

Bij een nieuwe ontsluitingsroute (de radiaal) is het vanuit cultuurhistorisch perspectief van belang de leesbaarheid van de zelfstandigheid van het kanaal te respecteren. Wanneer de functie van de Sleutelbloemstraat en Kanaal Noord vervangen wordt door één route, zijn er ontwerp keuzes die invloed hebben op de cultuurhistorie: een weg die duidelijk een verwantschap heeft met het kanaal of duidelijk afstand houdt van het kanaal en een eigenheid heeft. Omdat de radiaal een belangrijke structuur zal worden verdient het de aanbeveling om het los te koppelen van het kanaal zodat de twee structuren niet met elkaar gaan concurreren.

Ansichtkaart van havenkom, oostoever

Vijver bij hoogbouw aan de Hoefblad

4.4 Deventerstraat

De Deventerstraat heeft betekenis als historische uitvalsroute en is nog altijd een sterke lange lijn die de stad binnendringt. Bij de kruising met het kanaal krijgt het een bijzondere sfeer en openheid dat contrasteert met de ritmiek van vrijstaande objecten aan de rest van de straat. Juist deze openheid maakt het kanaal goed beleefbaar. Overige incidenten of open plekken aan de lange lijn van de Deventerstraat hebben in het verleden niet altijd een heldere compositie gekregen. Waar de Deventerstraat de Trekweg en Noorderlaan ontmoet (bij de oude Mariëndaal melkfabriek) is enig onhelderheid ontstaan in de hiërarchie van de Deventerstraat.

Kansen

De Deventerstraat kan versterkt worden in zijn hiërarchie. Bij een nieuw kruispunt (met de radiaal) aan de Deventerstraat is er een kans om de ontmoeting met nevenstructuren te verhelderen. Op de Deventerstraat richting de stad trekt het open karakter van de havenkom de aandacht. Aanbevolen wordt om bij de ontwerp-opgave rekening te houden met een onderscheid in de twee ontmoetingen (kanaal en radiaal) en de bebouwingsritmiek daartussen.

4.5 Openbare ruimtes

Vijvers

Op de kaart van 1830 is een beeklijn waarneembaar op de plek waar nu lintvormige vijvers zijn. De vijverpartijen behoren, ruimtelijk gezien, inmiddels tot de naoorlogse woonwijk aan de oostzijde van het plangebied. De overstortvijvers sluiten in ruimtelijke zin de woonwijk af. Ze zijn vormgegeven met specifieke groen gedachten en bevinden zich in een parkachtige inrichting.

Groene en blauwe elementen zijn kenmerkende en waardevolle onderdelen van naoorlogse wijken. In dit geval is het ontwerpen van overstortruimtes ook nodig geweest, maar men wist het water mee te ontwerpen als kwaliteit. De openheid tussen strokenbouw en hoogbouw en de groene randen en accenten waren (en zijn) van wezenlijk belang voor de ruimtelijke kwaliteit en leefbaarheid van geconcentreerde woongebieden.

Kansen

De ruimtelijke betekenis van de water- en groenstructuren van de naoorlogse wijk kan worden hersteld en versterkt. Tevens kan het worden ingezet als een van de ordeningselementen in het nieuwe ontwerp. Houd rekening met een karakter dat zich onderscheidt van het kanaal.

Het contrast van de natuurlijke elementen (blauw, groen) met de strakke, soms rigide stempelverkeveling heeft een verzachtende werking op de wijk. Laat de vijvers geen verstedelijkte beek worden.

De havenkom met oude villa NOMA
(meisjes school) op de achtergrond

Zicht anno 2007 vanaf de Apeldoornse brug

Sluiscomplex

Het sluiscomplex is een schakelpunt in zijn omgeving. Men wisselt van oever door hier over te steken. Het ensemble is gekoppeld aan een groepering van bomen én, buiten het privé eigendom, aan een langgerekte groene strook (het restant van het verschoven kanaal.)

De kolkmuren zijn uitgevoerd in ruw gehakte basaltblokken en glad afgewerkte dekstenen; de gemetselde kademuren van de sluishoofden hebben eveneens glad afgewerkte dekstenen. Op de kade zijn een houten katrol en een stoplicht bewaard gebleven. Inmiddels wordt de sluis gerestaureerd.

Kansen

Het sluiscomplex is een bijzonder element in de omgeving en verdient bijzondere aandacht. Niet alleen in cultuurhistorisch zin, maar ook als ruimtelijke verbijzondering, als parel aan een ketting.

Het is wenselijk om de voetgangersroute te koppelen aan de sluisdeuren, een traditionele oversteek voor de sluiswachter. Fietzers kunnen wegens zwaardere eisen niet oversteken via de sluisdeuren. Het verdient de aanbeveling om een fietsbrug op afstand van de sluis te plaatsen. Wanneer een fiets-/loopbrug wél gekoppeld zou blijven aan het sluiscomplex verdient dit een zorgvuldig ontwerp die rekening houdt met de functie van de sluis: dwz. een brug die beweegbaar is of open gaat in tandem met de sluis. De mogelijkheden naar aanleiding van deze keuzes dienen nader bestudeerd te worden.

Havenkom

De havenkom is een ruimtelijk kenmerk van hoog cultuurhistorisch belang.

De oostzijde van de oude havenkom werd (in mindere mate) gebruikt voor laden en lossen. Deze kade ontsloot het buurtschap Zevenhuizen aan het kanaal en stimuleerde kleinschalig bedrijvigheid. Oude foto's getuigen van handel in natuurlijke stoffen (hout voor de bouw bijvoorbeeld). Tevens laten de foto's zien dat de kade niet volledig verhard is, maar relatief informeel met een groene stook aan de oever.

Kansen

De havenkom is één van de belangrijkste ankerpunten voor het geheugen van de stad. Aanbevolen wordt deze ervaring te behouden en versterken.

Een voornemen voor de toekomst (gesteund door de zes kanaal gemeenten) is dat het Apeldoorns Kanaal weer bevaarbaar wordt (ofwel passeerbaar). Het reanimeren van een havengebied zal voornamelijk plaats vinden op de westoever in de nabijheid van de Deventerstraat. Het is aan te raden de mogelijkheid voor een aanlegplaats of informele steiger aan de oostoever (in dit plangebied) open te houden, hoewel deze duidelijk ondergeschikt blijft t.o.v. de haven aan de westzijde (stadszijde).

Veel van de **onbebouwde ruimtes** zijn gekoppeld aan de bedrijven als parkeerterreinen of zijn nog altijd lege kavels met bouwrechten.

Kansen

Er is een kans om lege, functieloze ruimtes mee te ontwerpen in de herontwikkelingsopgave.

Pottenfabriek André (gesloopt ca. 2000)

Kanaal Noord 228, met werkplaats

5. BEBOUWING

5.1 Sluiscomplex

Twee panden behoren tot het functioneren van het sluiscomplex: de sluiswachterwoning (Kanaal Noord 172) en de loods aan de westoever. Alle sluiswachterwoningen aan het kanaal hebben dezelfde ontwerp. De woning (1878-1881) bestaat uit een karakteristiek breed bouwvolume onder hoog oprijzend zadeldak, en een middenrisaliet voor het zicht op het kanaal.

Kansen

In aansluiting op de kansen verwoordt in 3.4 Openbare Ruimtes, dienen de panden als een ensemble te functioneren. Bij het begrenzen van de privé tuin heeft een eenduidige groene oplossing de voorkeur.

5.2 Bedrijven

De Sluisoordlaan maakt ongeveer de scheiding in het gebied tussen historische dorpsbebouwing (buurtschap Zevenhuizen) en de naoorlogse schaalvergroting (Apeldoornse stadsuitbreidingen). De invloed van het naoorlogse stadsuitbreiding is wel merkbaar in het zuidelijk deel door een aantal ingrepen. Bijvoorbeeld het jaren '60 schoolgebouw op Noorderlaan 61 verving de vroegere huishoudschool gevestigd in een villa gericht op het kanaal.

De Kanaalzone **tussen de Apeldoornse sluis en de Ring** is ingevuld met grootschalige bedrijfsbebouwing. Voor de oorlog was bedrijfsbebouwing hier al aanwezig: Pottenfabriek Andrée (gesticht ca. 1840) had een karakteristieke driedelig hoofdvorm en gestukte gevel. Thans is het overwegend bedrijfsbebouwing uit de naoorlogse periode, en de huidige opvatting is dat de groepering en het monofunctionele gebruik als barrière werken.

De vooroorlogse functiemenging van wonen en werken werd hier losgelaten, met uitzondering op één plek: Kanaal Noord 228, waar het type "fabrikanten villa" op één erf staat met bedrijfsgebouw en arbeiderswoningen. Dit als vervolg op het vooroorlogse situatie.

Het merendeel van de vrij eenvoudige bouwblokken aan de Sleutelbloemstraat bezit geen bijzondere architectuur. Zij vertegenwoordigen echter wel een fase in de ontwikkelingsgeschiedenis van Apeldoorn, maar betere voorbeelden van het naoorlogse tijdperk zijn elders in Apeldoorn aanwezig.

Kansen

Menging van bedrijvigheid en wonen zijn onderdeel van het functionele karakter dat het kanaal van oorsprong kent en levert bovendien diversiteit in beeld en gebruik.

De herkenbaarheid van de industriële geschiedenis van het kanaal in het algemeen wordt bepaald door karakteristieken als utilitaire architectuur, representatieve voorgevels op eenvoudige bouwmassa's en, hier en daar, sheddaken of schoorstenen.

Het noordelijk deel van dit gebied (ten noorden van de Sluisoordlaan) heeft deze laatste kenmerken niet gekent. Een historisch geïnspireerde bebouwing is dan ook niet voor de hand liggend. Ontwerp richtingen die recht kunnen doen aan de historie en de ontstaansredenen van het kanaal zijn van toepassing in het zuidelijke deel.

Huishoudschool, Kanaal Noord (gesloopt)

Deventerstraat, kijkend richting oost, met links de villa met voorgevel aan Kanaal Noord

Huidige beeld van de Deventerstraat
(Kanaal Noord 120 is buiten beeld)

5.3 Zevenhuizenseweg

De Zevenhuizenseweg is één van de historische linten met kenmerkende functiemenging van wonen, winkels en kleinschalig bedrijvigheid. De ruimtelijke structuur wordt vormgegeven door een aantal bijzondere historische panden. Vooral panden Zevenhuizenseweg 2, 4 en 6 en de laatste panden van de Oosterlaan hebben een karaktervolle en historische architectuur. Zij hebben zicht op het kanaal en zijn (deels door hun positionering) blikvangers vanaf het kanaal. Er zijn weliswaar meerdere voorbeelden van dit type halfvrijstaande woningen met enkele winkels, maar in combinatie met hun stedenbouwkundige compositie (hoekvorming op het kanaal) is de cluster een markant geheel.

Het culminatiepunt van het stratenpatroon in een historisch ensemble houdt de herinnering van het oude buurtschap levend.

Kansen

Versterk het markante geheel op deze plek en respecteer het dorpslint dat vorm wordt gegeven door vrijstaande bebouwing. De huidige historische bebouwing verklaart het stratenpatroon. Aanbevolen wordt om rekening te houden met het karakter van vrijstaande elementen en integratie van historische bebouwing. Om twee redenen: zo wordt de beleving van een historisch plek *vanaf* het kanaal versterkt en het buurtschap houdt contact met het kanaal door openingen en zichtlijnen (die het lint volgen).

5.4 Deventerstraat

De Deventerstraat heeft betekenis als historische uitvalsroute. Er zijn twee riant panden aan de Deventerstraat die beschermd zijn (en buiten de begrenzing van het plangebied vallen.) De Deventerstraat panden binnen het gebied (Deventerstraat 47-49, Deventerstraat 51-51A, Deventerstraat 51B-Noorderlaan 1) zijn typische verschijnselen van lintbebouwing in Apeldoorn en aardige voorbeelden uit de vroeg 20ste eeuw.

De twee villa's (Kanaal Noord 120 en Deventerstraat 45) die buiten het plangebied liggen, zijn wel van wezenlijke belang voor de historische samenhang en beleving van dit gebied. Vooral Kanaal Noord 120 is een markant object gericht op het kanaal. (De voorgevel aan de kanaalzijde is deels aangetast door de serre uitbouw.)

Kansen

De niet beschermde panden zullen mogelijk moeten wijken om ruimte te maken voor de radiaal. Zoek bij het ontwerpen van de kop van de Deventerstraat aansluiting op de representativiteit en de schaal van de Deventerstraat, waarbij de oriëntatie op de Deventerstraat gericht dient te zijn.

Geef de villa op de hoek Kanaal–Deventerstraat voldoende ruimte om zijn historische belang tot uitdrukking te laten komen. Houdt de bestaande rooilijn vast aan zowel de Deventerstraat als de havenzijde bij nieuwe ontwikkelingen.

6. ALGEMENE AANBEVELINGEN

Het kanaal vormt in dit gebied de belangrijkste structuurdrager. Behoud, herkenbaarheid of versterking van de waardevolle kenmerken is vanuit cultuurhistorisch perspectief van essentieel belang voor de identiteit voor de Kanaalzone.

Onderstaande algemene aanbevelingen zijn op het gebied als geheel gericht.

Ruimtelijke structuur

- Ten zuiden van de sluis zowel een representatieve als een functionele oriëntatie geven op het kanaal.
- Maak dubbele representatieve zijdes bij verdere verstedelijking van de kanaal oevers: een representatieve kanaal gevel én een representatieve gevel aan een nieuwe ontsluitingsweg.
- Borduur voort op de karakteristieke verkaveling haaks op het kanaal. Dit kenmerk van de oorspronkelijke bebouwing, die een relatie had met het kanaal, kan in het ontwerp gebruik worden gemaakt t.b.v. het collectieve geheugen van de zone.
- De Hoogbouw Nota heeft de Kanaalzone aangewezen voor de mogelijkheid tot hoogbouw. Bij het bepalen van welke plekken, let op de logica, ofwel historisch verklaarbaarheid. Houd tergelijktijd rekening met bestaande (kleinschaliger) historische bebouwing, waar aanwezig, bij het situeren van hoogbouw.
- Wanneer een overbrugging wenselijk is in het plangebied, leg deze aan bij historische kruisingen, zoals bijvoorbeeld de Zevenhuizenseweg, de Sluisoordlaan, de Zonnedaaw, de Pletterijweg en de 2^e Sluisweg.
- Het oorspronkelijke jaagpad ligt aan de westelijke oever van het kanaal. Dit element kan een betekenis of vertaling krijgen in het openbare ruimte voor die zijde van het kanaal, bijvoorbeeld als recreatieve route (zie *Structuurschets*).

Openbare ruimte

- De samenhang tussen openbare ruimte, groenaanleg en bebouwing als uitgangspunt nemen.
- Behoud continuïteit in de grondstructuren en de uiteenlopende karakteristieken van het groen langs en in de omgeving van het kanaal.
- Ga terughoudend om met verkeerstechnische toevoegingen als hekwerken, vangrails, drempels en borden. Zoek de gewenste veiligheid in integrale ontwerp oplossingen.
- Respecteer het verschil in karakter van de formeel ingerichte hoofdwegen en de informele woonstraten of plekken.
- Laat de openheid van de havenkom in tact en laat het leven als verblijfsruimte of ontmoetingsplek, met inherente flexibiliteit.
- Maak de cultuurhistorische betekenis en de gelaagdheid van het gebied zichtbaar in de openbare ruimte, door bijvoorbeeld gebruik te maken van bestaande hoogteverschillen en zichtlijnen.

Bebouwing

- De herkenbaarheid van het industriële verleden is binnen dit deelgebied van de Kanaalzone niet (meer) te koppelen aan waardevolle bestaande bebouwing. Aanbevolen wordt om nieuwbouw zijn inspiratie te laten halen uit de korrelgrootte, oriëntatie, verkaveling en/of karakter van het industriële/bedrijfsverleden. Dat een nieuwe laag in de geschiedenis wordt toegevoegd wordt leesbaar door eigentijdse architectuur. Dit mag, uit cultuurhistorisch perspectief, ook zichtbaar zijn.
- Koester de menging van wonen en werken, en gedifferentieerd woningaanbod. Bijvoorbeeld zowel de lintbebouwing van de buurtschap Zevenhuizen als de nieuwe solitaire en eigentijdse woonblokken aan de groene oevers mogen gezien worden. Deze differentiatie zou een evenwichtig en gebiedsgetrouwe beeld geven.
- Houd rekening met bestaande historische bebouwing in het gebied en langs de randen.